

Naše slike.

Slovaški starejšina. Današnji številki smo priložili barvano sliko „Slovaški starejšina“. Veljaven mož je med Slovaki, resen in moder. Kadar je ženitovanje na vasi, takrat ga povabijo, in on se drži tudi modro, dostojanstveno, a vendar mu šegavost gleda skozi stroge oči. Tak je tudi danes, pol resen in hud, kakor mora biti starejšina, če pride med razposajeno mladež, pol dobrovoljen, kot se spodobi v prijateljski družbi. In obleko nosi domačo, narodno, kakor so jo nosili modri njegovi predniki. Saj se pa Slovaki tudi še dandanašnji drže večinoma starih šeg in narodnih noš. — Zadnji dan v Pompejih (str. 9.). Ta slika K. Brjulova, s katero začnemo vrsto velikih ruskih slikarjev, nam kaže strašni prizor v starem rimskem mestu Pompejih, ko je l. 79. po Krist. izbruhnil Vezuv in zasul celo okolico z ognjeno lavo. Rimski zgodovinar Plinij nam pripoveduje, kako je planilo pokoncu prestrašeno ljudstvo v tem krasnem mestu. Ognjenik je metal ogenj z višine, zemlja se je tresla, in ljudje so bežali, predramljeni iz spa ja. Oče, mati in otroci — vse je iskalo varnosti zunaj. Poslopja so se podirala, in debela plast ognjene lave je padla nanje. Srečen je bil, kdor je ubežal. A večina prebivalstva je našla smrt pod razvalinami in pod ognjem. Ta pretresljivi prizor, ko vse zbegano išče rešitve v temni noči, nam je naslikal naš slikar. Eden najbolj pretresljivih dogodkov svetovne zgodovine vidijo tukaj naši čitatelji v slikoviti skupini. — Frančišku Dobnikarju v spomin smo nabrali danes nekaj slik in vinjet, katere se nam zdé najbolj značilne za tega našega vrlega, prerano umrlega sotrudnika. Prva vinjeta, sicer že enkrat v „Dom in Svetu“ natisnjena, kaže kaj lepo njegov romantični značaj. Vinjete „Glasba“, „Veritas“, „Slikarstvo“, „Živa voda“ in „Stavbarstvo“ pa so iz „Almanaha slov. bogoslovcev“. Druge smo nabrali iz raztresenih knjig in listov njegovih. Večinoma so obrazi iz domače vasi, narisani naglo na počitnicah. Koliko umetniškega duha pač veje iz teh preprostih črt! — „Desetnica“ (str. 17.) Ali jo vidite, žalostno Alenčico, kako mora reva z domačega gradu iti v tujino? Njena nesreča je ta, da je prišla na svet kot deseta sestra. Ljudska pravljica pa pravi, da mora izmed deset sestrá ena iti v tujino. Mati mora zamesiti zlat

prstan v pogačo, jo razrezati ter vsaki hčerki dati en kos.

Kteri v del pa prstan pride,
tista v desetino ide.

In dobila ga je Alenčica-desetnica. Jokaje vzame slovo in gre v tujino. Čez sedem let pride nazaj. Starejša sestra se moži, gostje svatujejo, raztrgane Alenčice neče nihče spoznati. In ona beži zopet v tujino:

Bog vas obvari, mati mojá!
Bog vas obvari, devet sestrá!
Bog te obvari, beli grad!
Saj sem te sirota videla
raztrgana, razmršena!

Kralj Matjaž (str. 41.) ni umrl, kakor pripoveduje stara mamica resno poslušajočim otročičem. On spi pod visoko goro z vso svojo vojsko, in dolga brada mu raste okoli mize. Prišel bo dan, ko vstane, in takrat se zbudi vsa vojska. Gorje tisti dan krivičnikom in zatiravcem! Kralj Matjaž bo stopil na bojno polje in bo premagal vse sovražnike. Nova, srečnejša doba napoči, saj narodna pesem prorokuje: „Ko bo kralj Matjaž kraljeval, bo kmetič dobro kmetoval.“ A dotlej je še daleč, daleč. Kralj Matjaž še spi, in kdo ve, kdaj se prebudi . . . — Trudna (str. 56.). Ta slika našega sotrudnika g. P. Žmiteka je našla priznanje že na prvi slovenski umetniški razstavi. Stara ženica je v mrzli zimi poiskala in nabrala koš suhih trsk, da si žnjimi zakuri v tem groznem mrazu. Trudno se je naslonila na svojo palico, da nadaljuje svoj težavni pot. — Palača ogrske državne zbornice v Budim-Pešti (str. 64.) je silno dragocena stavba. Dviguje se na obrežju Donave na najlepšem kraju ogrske prestolnice. Ogrji so se hoteli s to stavbo pobahati pred celim svetom, in zato so žrtvovali zanjo velikanske vsote. Dvaintrideset in pol milijona kron so že zazidali vanjo, in govori se, da bodo za okraske porabili še kak poldrugi milijon. Ta velikanska zgradba obsega 18.000 m² in pročelje meri 270 m v dolžini. Vrh kupole je visok 107 m. V sredi je velikanska dvorana za izredne slovesnosti, opremljena z razsipno razkošnostjo. Na vsaki strani je po ena zbornica. Zidal je to zbornico arhitekt Mirko Steindl, kateri je temu ogromnemu delu posvetil vso svojo

kariero in nadarjenost. A ni doživel slovesne otvoritve: ravno preden je bila stavba dovršena, je umrl. Šest let že izvršujejo samo notranjo opravo. Zlog je „novogotiški“. Če premišljujemo zgodbe novodobnih parlamentov in še posebej dogodke v ogrski državni zbornici, kjer so že tolikokrat Madjari zlorabili svoje poslanstvo za krivične napade na slovanske narode in so se predrznili celo udrihati po cesarski hiši, se moramo pač vprašati, ali se ne bi bil ta denar dal bolj koristno uporabiti?

Spomenik rajnemu kanoniku dr. Lampetu.

Minulo je že dve leti od tistega časa, ko smo žalovali ob preranem grobu nepozabnega kanonika in profesorja, dr. Frančiška Lampeta. Takrat se je pokazalo, kako spoštovan in priljubljen je bil pokojnik med izobraženim svetom kakor med preprostim ljudstvom. Razni listi in časniki so priobčili njegov življenjepis, a vsi so se strinjali v tem, da je bil kanonik dr. Lampe mož izredne nadarjenosti, jeklene vztrajnosti in občudovanja vredne marljivosti. Njegovo ime je zaslovelo po njegovih modroslovnih spisih, po „Dom in Svetu“, posebno pa po „Zgodbah sv. Pisma“, katere je začel pisati. Koliko je storil za leposlovje in umetnost! Sam je deloval kot pisatelj in navdušil in vzgojil je za umetnost in leposlovje celo vrsto mladih, nadarjenih talentov. Zaslužil je, da mu ohranimo hvaležen spomin ter svojo hvaležnost in spoštovanje pokažemo tudi v dejanju. V ta namen se je sklenilo, da se mu tekom tega leta postavi spomenik v njegovem rojstnem kraju v Črnem vrhu nad Idrijo. V rojstno hišo v Zadlogu se bo vzdala ena spominska plošča, druga pa v župnijsko cerkev, ali pa se bode v bližini cerkve postavil primeren spomenik, kakor bodo dopuščale gmotne razmere.

Zato se obračamo do cenjenih častivcev rajnega g. kanonika, do njegovih mnogoštevilnih učencev in sploh do slovenskega občinstva s ponižno prošnjo, naj bi se ob tej priliki blagohotno spomnili svojega velikega dobrotnika, skrbnega učitelja in ljubeznivega prijatelja ter svoje spoštovanje in svojo ljubezen pokazali tudi v dejanju. Vsak narod zna ceniti zasluge svojih velikih mož ter jih hrani v blagem spominu. Tudi nas sili hvaležnost, da oskrbimo dr. Lampetu primeren in dostojen spomenik. Darove sprejema Ivan Abram, župnik v Črnem vrhu nad Idrijo.

Licejsko poslopje v Ljubljani.

Stara gimnazija ali licejsko poslopje na Vodnikovem trgu izginja s površja zemlje. Le nekoliko zidu še priča o nekdanjem znamenitem zavodu. Zna-

menito je bilo to poslopje, ker je hranilo v svojih prostorih toliko šol, ker je videlo toliko tisoč in tisoč dijakov stopati skozi svoja vrata. Zanimivo pa je bilo tudi po svoji zgodovini.

Valvasor pripoveduje, da je ustanovil na tem prostoru ljubljanski trgovec Peter Baldavic že l. 1073. cerkev sv. Filipa. Ko so prišli frančiškani ok. l. 1233. v Ljubljano, so si sezidali poleg te cerkve svoj samostan. Koncem 14. veka je samostan pogorel. Novo poslopje so sezidali od l. 1403. do 1412. Tik samostana so Ljubljancani utrdili mesto z zidovi proti Poljanam v začetku 16. veka. Mestna vrata ob tej strani so se imenovala „kloštrska“. Ob žalostni protestantski dobi je samostan propal. Nadvojvoda Ferdinand je mislil samostan prepustiti jezuitom, ki so prišli v Ljubljano 21. januarja 1597. Vendar jezuiti niso vstopili v te prostore, ker so jim odločili hospital pri sv. Jakobu; pač pa se je hospital preselil v frančiškanski samostan. L. 1612. so pričeli frančiškani s Hrenovo pomočjo in z darovi deželnih stanov popravljati svoje zanemarjeno poslopje. Docela je prenovil samostan in cerkev provincial o. Anton Lazari (1640—1705). L. 1785. so se frančiškani preselili v avguštinski samostan, kjer delujejo še dan današnji. Njih staro cerkev so pa podrli l. 1786. in premičnine razprodali. Cerkev je imela več lepih marmornatih oltarjev. Veliki oltar v Hrenovicah z lepimi marmornatimi kipi je iz te cerkve. Krasna pridružnica pri sv. Petru v Ljubljani je bila prej last frančiškanske cerkve, na kar spominjata reliefni podobi sv. Frančiška in sv. Antona Padovanskega.

L. 1785. so prišli v samostan usmiljeni bratje, ki so se pa kmalu preselili v samostan bosih avguštincev ob Dunajski cesti.

Zgodovinar Linhart je stavil 14. jul. 1786 vladi predlog, naj se prazni frančiškanski samostan porabi za normalno šolo in za gimnazijo z modroslovnim oddelkom vred. Gimnazija je bila tedaj v Reduti in ljudska šola v slabi zasebni hiši. Vse oblasti so bile naposled zadovoljne s tem predlogom. Potrebno je bilo samostan prirediti za šolsko poslopje. Z delom so pričeli 28. januarja 1788 in vse poprave dovršili v septembru 1790. Stroški so znašali 33.169:40 gold. Inženir Josip Schemerl je delo nadziral. L. 1789. so podrli tudi mestna „kloštrska“ vrata. Prostor je postal svetel in zdrav.

Na ploščo nad vrati so postavili napis z zlatimi črkami:

*Beneficio Divi. Josephi. II. pii. augusti.
aere. et. cura. Carn. statuum. aedes. ord. Seraph.
antea monast. destructae. mur. mol. civ.
ornamento. restauratae. et. pub. stud. usui. dicatae.*

Normalka se je takoj tukaj nastanila. V novembru 1790 se je pričel gimnazijski pouk. Koncem leta (1. avg. 1791) je bilo v petih razredih 186 učencev. Bogoslovna predavanja so pričeli 12. decembra 1791. Bogoslovje je bilo namreč proglašeno za oddelek